

VASI KISTELEPÜLÉSEK JELENE ÉS JÖVŐJE

DOI 10.35402/kek.2023.2.10

Absztrakt

Tanulmányomban az osztrák–magyar határ közelében található Vas megyei kistelepüléseken élők Ausztriába ingázási szokásait, valamint az érintettek demográfiai sajátosságait és munkavállalási jellemzőit mutatom be. Vas megyében az osztrák–magyar határ közvetlen közelében, azaz 10 km-es körzetében 42 falut találhatunk, ezekből az 500 fő alatti aprófalvak száma 28. A végzettségre, a munkavállalási szokásokra és a demográfiai helyzet alakulására vonatkozó adatok bemutatásán túl azt is megjelenítem, hogy miként változott a vizsgált kistelepülések lakosság száma az elmúlt 32 évben. Fő megállapításom, hogy az Ausztriába ingázás lehetősége hozzájárul a népesség növekedéséhez a vizsgált terület településein – ami kiemelten igaz az aprófalvakra. Ezt a hipotézisemet az említett kutatás és az érintett falvak népességszámára vonatkozó statisztikai adatok egyaránt alátámasztják.

Abstract

The study was created in connection with a PhD-thesis about the opportunities of small villages near the Austrian-Hungarian border. A picture is given about the commuting habits to Austria as well as the demographic and working characteristics of these villages in Vas county in the immediate vicinity of the Western border. Those 42 villages that are located within a 10 km range of the Austrian-Hungarian border were analysed, of which 28 are small villages with the population under 500. Beyond the presentation of the working habits and the demographic situation, it is demonstrated how the population of the examined small villages has changed in the last 32 years. The impact of the border's closeness is the greatest factor that attracts people to the small villages from other regions. This hypothesis is underlined both by the mentioned research and the statistical data of the concerned villages.

Bevezető

A kistelepülések – vagy más néven aprófalvak – meghatározása kapcsán többek között Enyedi (1980), Bajmócy, Balogh (2002), Beluszky (2007) és Kiss (2008) definícióira támaszkodom, akik egyöntetűen az 500 főnél nem népesebb községeket nevezték aprófalvaknak, azaz kistelepüléseknek.

„Az aprófalva eredetileg a tradicionális, azaz döntően önellátó mezőgazdaság adekvát településformája volt” (Kiss 2008:30). Ez a helyzet az újkori mezőgazdaság technológiai, üzemszervezési és piaci fejlődésének következtében fokozatosan változott Nyugat-Európában, de bizonyos tekintetben keletebbre, így nálunk is. Magyarországon a 18. század előtt a lakosság többsége által igénybe vett „alapszolgáltatások” a falvakban – a papot kivéve – nem igazán léteztek. Ekkortól azonban megjelentek és a mindennapi élet részévé váltak olyan „intézmények”, mint az elemi iskola, a bába, az orvos, a mesterségek, a kocsmák, a vásár, a helyi közigazgatás; majd a 20. századtól a bolt, a posta, valamint a modern közlekedés lehetősége.

Az 1971-es Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció (OTK) két évtizeden keresztül megpecsételte a falvak sorsát. „A koncepció a falusi településeket 2 kategóriába sorolja: alsó fokú központok és szerepkör nélküli települések... Ilyen »szerepkör nélküli« települések száma több mint 2000, a teljes magyar településállomány bő kétharmada. 1975-ben 1,7 millió ember élt ezekben a falvakban” (Enyedi 1980:168).

Az 500 fő alatti kistelepüléseket egységesen a „szerepkör nélküli” falvak közé sorolták be, ami együtt járt az e községekben elérhető funkciók és infrastrukturális ellátottságuk leépülésével. A megyei tanácsok, amelyek ebben az időben az állami fejlesztési pénzek elosztásáról kizárólagos felhatalmazással döntöttek, az OTK szerinti szerepkör nélküli falvakban még az alapellátást sem biztosították. Így az itt élők életkörülményei drasztikusan leszártak a jobb sorsra ítélt honfitársaikétól. Ennek következtében ettől az időponttól kezdve a fiatalok elkezdtek gyors ütemben elvándorolni e falvakból, ami oda vezetett, hogy a következő évtizedekben az ott maradt lakosság előregedett. Minél kisebb

volt egy falu, annál erőteljesebben érvényesült az – 1970–1980-as évtizedekben kialakult – aprófalus-zindróma: elvándorlás és előregedés. Ráadásul ez az aprófalvas jelenség áttekeredett az 500 fő feletti falvak jelentős hányadára is, amelyek egy része időközben fokozatosan szintén kistelepüléssé vált.

A rendszerváltozást követően ugyan történtek pozitív változások, elsősorban az önkormányzatiság kiépülése következtében, ám mára sajnos egyre több olyan kistelepüléssel találkozhatunk Vas megyében is, ahol nemhogy iskola, posta vagy kocsmá nincs, de még bolt sem áll a helyiek rendelkezésére.

Az aprófalvak száma és az ilyen típusú településeken élők összlakosságon belüli aránya az évszázadok során folyamatosan változott és napjainkban is változik. Ha ezt a kérdést történelmi folyamatában nézzük, akkor nemcsak az ott élő népesség különböző demográfiai változásait kell számításba vennünk – bár ez a legfontosabb –, hanem figyelemmel kell lennünk a mindenkor hatalom adminisztratív változtatásaira, így a közigazgatási összevonásokra, a bekebelezésekre, a települési szétválásokra is. Kiss (2008) tanulmányához nyúlunk vissza, aki a fenti kérdésre vonatkozó adatokat megpróbálta rekonstruálni a 2001-es népszámláláskor önálló közigazgatási egységként szereplő, aprófalvaknak minősülő települések esetében. Megállapította, hogy 1870-ben, tehát az első hazai népszámlálás alkalmával, a mai Magyarország területén 809 aprófalva volt, és az összlakosság 10,3 százaléka élt ilyen településeken. A kiegyezés után az aprófalvak száma csökkenésnek indult, amely nagyjából az 1945-ös földosztásig tartott – ezt az utolsó csökkenést regisztrálta az 1949-es népszámlálás is. Ekkor volt a legalacsonyabb (516) a kistelepülések száma, *„amiben döntően nem az elnéptelenedésük, kihálásuk játszott szerepet, hanem éppen az, hogy számos aprófalva növekedett az 500 fős lélekszámhatár fölé”* (Kiss 2008:39).

Ettől kezdve azonban megfordult a trend, és az aprófalvak száma gyors ütemben nőtt, így a rendszerváltozásra számuk 975-re emelkedett. A növekedés oka az volt, hogy egyre több 500 fő feletti népességű község fogyott az 500 fős mérethatár alá. Az 1960-as, az 1970-es és az 1980-as népszámlálások alkalmával mindvégig százat meghaladó „új” aprófalvaival növekedett ez a településállomány. *„A népességvesztés e mutatójának rekordját a hetvenes évek tartja 173 község aprófalvává süllyedésével”* (Kiss 2008:40). Az 1990 utáni korszakot illetően bár a szerző még nem beszél trendfordulatról, azt azonban megállapítja, hogy a kistelepüléssé süllyedők száma a rendszerváltozás előttihez képest lényegesen lelassult, sőt

„az aprófalvak mintegy hatodában az 1990-es években, másik hatodában pedig 2000 után megállt a népességsökkenés” (Kiss 2008:44).

Míg 1949-ben 516 kistelepülés volt hazánkban, számuk 2020-ra 1124-re emelkedett. Ekkor tehát a 3155 település 35,63 százaléka aprófalva volt. Ha a népességszámot nézzük, akkor 285 249 fő élt kistelepülésen, ami 3 százalékos arányt jelentett a teljes népességen belül.

A vizsgálódásom tárgyát képező Vas megyében 1949-ben 56 aprófalva volt. Ez a szám 1990-re 124-re, 2022-re pedig 134-re nőtt – vagyis a vasi települések 62 százaléka aprófalva számát. Az aprófalvas jelenség tehát áttekeredett az 500 fő feletti falvak jelentős hányadára is, amelyek egy része időközben fokozatosan szintén kistelepüléssé vált (Enyedi 1980). Megállapíthatjuk, hogy a rendszerváltozás előtti tendencia Vas megyében 1990 után is folytatódott.

Az 1990-es rendszerváltozással bekövetkezett változások hatottak a két fő településtípus, a város és a falu közötti vándorlás irányára is. Az eddigi évszázados fő irányt, a faluból városba költözési trendet felváltotta a városból falura költözés. Ennek következtében a rendszerváltozás utáni első évtized közepén, 1995–1996-ban még nőtt is a községekben élők relatív és abszolút száma. Ez csak az ezredfordulóig tartott, utána visszaállt a régi trend – faluból városba költözés –, de intenzitásban jóval alatta maradt az előző korszakénak.

Egyes esetekben a népességmozgás nyertesei között találunk aprófalvakat is. Ennek a folyamatnak az elemzése felkeltette a kutatók érdeklődését, majd elősegítette az idevonatkozó tanulmányok megjelenését is. *„A rendszerváltást követő gazdasági-társadalmi átalakulás alaposan átrendezte az ország folyamatosan bővülő aprófalvas településállományát. Az örökölt hátrányokból és az alacsony népességszámból eredő problémák ugyan összekapcsolják az aprófalvakat, ám a gazdasági és életminőségi, de részben a demográfiai tényezők esetében az újonnan létrejött, elsősorban regionális különbségek már erősebb befolyásoló tényezőt jelentenek”* (Bajmócy-Balogh 2002:404). E szerzőpáron kívül mások is megjegyzik, hogy *„1990 és 2001 között már nem elsősorban a települések lakosság száma a döntő, hanem a területi elhelyezkedésük”* (Koós-Virág 2010:39). Így a piacgazdaságra való áttérés után már nem az a fő kérdés, hogy hányan laknak egy faluban, hanem az, hogy hol helyezkedik el, melyik régióban található. Vagyis nem mindegy, hogy a budapesti vagy a győri szuburbán környezetben, esetleg a borsodi vagy a szabolcsi térségben lévő falvakról beszélünk. A köztük fennálló különbségek a múltban is

nagyok voltak, de az 1990 utáni piacgazdaságban a két eltérő térségben élők élethelyzete között tovább nőtt a különbség. Ez utóbbiak kapcsán írta az aprófalvak problémájának kiváló ismerője, G. Fekete Éva a következőket: „az aprófalvas lét visszahúzó erőt jelent” (G. Fekete 2013:297). Ez Vas megyében a celldömölki vagy a vasvári járás esetében alapvetően helyes megállapítás, de a többi járás (körmendi, kőszegi, sárvári, szentgotthárdi, szombathelyi) falvaira már nem, vagy csak részben – például a körmendi járáshoz tartozó őrségi kistelepülések egy csoportjára vonatkozóan – állja meg a helyét. Ezt támasztja alá, hogy a szakirodalomban másutt is olvashatjuk: „a települési szegénység problémaköre Vas megyében csak szórványosan jelentkezik” (Kovács 2013:31).

Az elmúlt években ismét megfordult az irány, vagyis újra egyre többen költöznek városból falura – de legalábbis vegyes helyzetről beszélhetünk.

Vas megye, azon belül is a körmendi országgyűlési egyéni választókerület az egyik leginkább aprófalvas területnek számít hazánkban. 2022-ben Vas megyében összesen 216 település volt – ebből 13 városi, 203 pedig községi jogállású.

A kistelepülések száma folyamatosan nőtt: 1949-ben 56, 1970-ben 80, 1990-ben 124, 2022-ben pedig 134 aprófalva volt a megyében. A népességszámot tekintve 2022-ben 34 300 fő élt Vas megyében kistelepülésen (KSH 2022). A körmendi körzet 127 települése közül 5 város (3,9 százalék), 89 kistelepülés (70,1 százalék), 33 pedig 500 főnél nagyobb község (26 százalék) (KSH 2022).

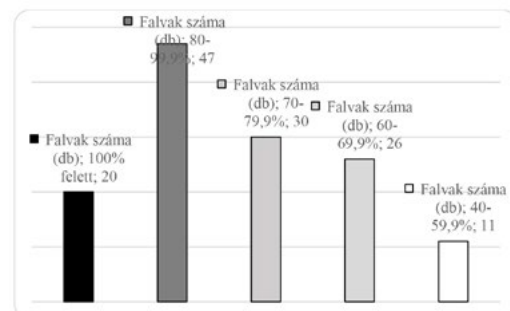
Magyarország össznépessége 1981 óta csökken. Ettől függetlenül egyes településeken még nőhet a lakosság, amelynek két oka is lehet. Az egyik az, ha a településen a természetes szaporulat a pozitív tartományba lép át. Az öregedő korstruktúrájú településeken – amelyekhez az aprófalvak jelentős része tartozik – ez meglehetősen ritka jelenség, bár a nyugati határszélen bőven akadnak kivételek. A másik ok a pozitív vándorlási egyenleg. Ebben az esetben a helyieken kívül mások számára is van valami pozitív vonzerő (munkahely, szép természeti környezet, kedvező gazdasági és/vagy közlekedési lehetőségek, jó infrastruktúra stb.), aminek következtében az új népesség ott találja meg az otthonát. Ezek az okok önmagukban vagy együttesen eredményezhetik a települési lakosság szám növekedését.

Fő kérdésem: van-e kapcsolat az Ausztriába ingázás lehetősége és a települések lakosság számának alakulása között az osztrák–magyar határ mellett fekvő kistelepüléseken?

A kistelepülések lakosság számának változása

Tanulmányomban először bemutatom a Vas megyei aprófalvak népességszám-változását az 1990–2022 közötti időszakra vonatkozólag. A lakosság szám-változás alapján az aprófalvakat öt csoportba soroltam be (lásd 1. ábra).

1. ábra: A 134 Vas m. kistelepülés csoportosítása népességszám-változás alapján – 1990–2022

Forrás: 1990-es népszámlálás és 2022. január 1-jei KSH-adatok alapján saját szerkesztés

A rendszerváltozás utáni folyamatokat nézve Vas megyében a 134 aprófaluból 20 a legjobb helyzetűek közé tartozik, mert népességük növekedett. A Vas megyei aprófalvak legnagyobb számú csoportját, szám szerint 47-et olyan falvak alkotják, amelyeknek a lakosság száma az országos átlaghoz hasonló mértékben csökkent. Ezeket azok a kistelepülések követik, amelyekben a lakosság szám a rendszerváltozás utáni három évtizedben az országos átlagnál valamivel nagyobb mértékben (70–79,9 százalékra) esett vissza (30 db). A két utolsó kategóriába tartozó aprófalvakban jelentősen (60–69,9 százalékra, 26 db), illetve drasztikus mértékben (40–59,9 százalékra, 11 db) csökkent a lakosság az általam vizsgált időszakban.

Egy település lakosság számának növekedése nem kizárólagos, de fontos mutatója a település jólétének. Azonban a csökkenő, akár még a drasztikusan csökkenő népességű Vas megyei falvak között is akadnak olyanok, amelyek fejlődtek az elmúlt évtizedekben. A vendvidéki Kétyölgy népessége például az 1990-es 160-ról 2022-re 81 főre (50,6 százalékra) csökkent, mégis jó helyzetben lévő településnek mondható – számtalan vendégházzal rendelkezik, egy gazdaságilag erős várostól, Szentgotthárdtól nem messze, festői szépségű környezetben,

az osztrák határtól nem messze, a szlovén határ közvetlen szomszédságában fekszik, vagyis az ingázásra is lehetőséget biztosít (amivel sokan élnek is).

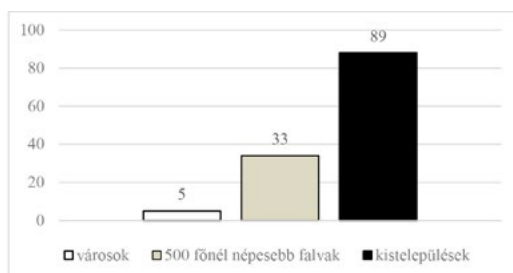
A körmendi választókerület települései

Tanulmányom nagyban támaszkodik a Závecz Research Piac- és Társadalomkutató Intézet 800 fős, reprezentatív, telefonos felmérésére, ami 2021. március 16-a és 24-e között készült a körmendi országgyűlési egyéni választókerületben.

Egész Vas megyére aprófalvas településhálózat jellemző, de ez kiemelten igaz Dél-Vas megyére, ahol az Őrség és a Vendvidék is található. A térség nyugati részének másik sajátossága az osztrák határ közelsége, amely lehetőséget biztosít az Ausztriába ingázásra.

A körmendi körzethez tartozik a körmendi járás összes települése, vagyis Körmend, Őrszentpéter és 44 község; a szentgotthárdi járás valamennyi települése, vagyis Szentgotthárd mellett 15 falu; a vasvári járás települései, azaz Vasvár és 22 község; a szombathelyi járásból 15; a sárvári járásból 14 falu; a celldömölki járásból pedig Jánosháza és 12 község. A körmendi járáshoz tartozó települések közül 39 kistelepülés (84,8 százalék), a szentgotthárdi járás esetében 10 településsel 62,5 százalék ez az arány, míg a vasvári járásban 65,2 százalék az aprófalvak hányada (15 település). A celldömölki járásból a körzethez tartozó települések közül szinte mindegyik aprófalva – szám szerint 11 (84,6 százalék). A sárvári járásból 7 kistelepülés (50 százalék), a szombathelyiből pedig szintén 7 e kategóriába tartozó falu (46,7 százalék) található itt. Így jön ki a 127 település 70,1 százalékát kitevő 89 kistelepülés (TeIR, 2. ábra).

2. ábra: A körmendi választókerület települései kategóriáinként

Ausztriába ingázás a körmendi körzetben

A külföldi munkavállalás a körzetben élők jelentős részét érinti – elsősorban a nyugati határszélen fekvő településeken, a jelentősen magasabb osztrák bérek, fizetések, valamint a szélesebb skálán mozgó munka- lehetőségek miatt. Az Ausztriában munkát vállalók aránya a legfiatalabb korosztályban a legmagasabb, és leginkább az érettségivel rendelkezők körében jellemző az osztrák munkahely. A kisvárosokból többen ingáznak, mint a falvakból – ezt az arányt elsősorban az osztrák–magyar határ mentén fekvő Szentgotthárdról válaszolók emelik meg jelentősen.

Az ingázás gyakorisága kapcsán a legelterjedtebb a napi utazás a munkahelyre, ami a megkérdezettek 75,3 százalékára jellemző. 12,7 százalékuk heti több alkalommal ingázik, hetente 3,4 százalék, havonta 4,4 százalék, ritkábban, mint havonta pedig 4,2 százalék utazik a munkahelyére és vissza.

A „Miért dolgozik Ausztriában?” kérdésre ugyanannyian – 37,5 százaléknian – adták a Magyarországon nem talált a képzettségének megfelelő munkát és a Magyarországon nem talált az anyagi igényeinek megfelelő munkát választ.

Az általuk végzett munka megtalálása, elnyerése kapcsán a válaszadók 37,5 százaléka arról számolt be, hogy rokon vagy ismerős segítségével jutott ausztriai munkához. 25 százalékuk külföldi munkakapcsolatok révén, 37,5 százalék pedig egyéb módon szerzett állást.

A munka típusa esetében egy hármas csoportosítást alkotott a felmérést végző intézet, amely szerint a megkérdezettek 25 százaléka ugyanazt a munkát végzi, mint korábban Magyarországon, 37,5 százalékuk a szakképzettségének megfelelő munkakörben tevékenykedik, 37,5 százalékuk pedig nem a szakképzettségének megfelelő munkát vállal Ausztriában.

A „Milyen előnyök miatt dolgozik Ausztriában?” kérdésre két választ lehetett adni. Ezek közül az egyik a válaszadók 62,5 százaléka esetében a magasabb fizetés volt, vagyis ez a leginkább meghatározó tényező. 37,5 százalék említette a nyelvtanulást, 25 százalék a rugalmasabb munkakörülményeket (30, 25, 20 vagy akár 10-15 órás munka), 12,5 százalék pedig a kedvezőbb szakmai előrelépési lehetőségeket.

Egy, a területet jól ismerő, nyugati szomszédunkban élő szakember elmondása szerint az Alföldről és Budapest környékéről érkezők közül sokan azt választják, hogy Ausztriában is élnek, míg a tősgyökeres Vas megyeiek esetében ez kevésbé jellemző, ők inkább az ingázás lehetőségét használják ki. Az elmúlt

évek során azonban a tősgyökeres vasiak körében is nőtt a határ másik oldalán található településekre költözők száma.

Nagyon sok diplomás is Ausztriába ingázik, ők a legtöbb esetben nem a végzettségüknek megfelelő munkát végeznek, hanem jellemzően házimunkát látnak el, takarítanak. A pincérek, szakácsok, autószerelők és -fényezők körében azonban jelentős a szakemberhiány az osztrákoknál, így ezekben a szakmákban rengeteg magyar dolgozik kint.

A határ menti településekre, így az aprófalvakba is elsősorban azért költöztek akár távolabbról is betelepülők – sok esetben fiatalok –, mert ezek az Ausztriába ingázás lehetősége mellett megfelelő életkörülményeket, valamint infrastruktúrát tudnak biztosítani a családalapításhoz és a gyermekneveléshez is. Sok esetben szintén fontos tényező a természetközelség és a nyugodt, békés lakókörnyezet.

A jövedelemmel – a háztartás összes jövedelmével – kapcsolatos kérdéseket a minta egészére tették fel, kimondottan az ingázókra vonatkozóan nincs erről külön adatom. A jövedelmi rétegződés vizsgálatokor láthatjuk, hogy a legjobban 101 000 és 150 000 forint közötti havi értékről nyilatkoztak (a válaszadók 23,4 százaléka). 151 000–200 000 forint a háztartási jövedelme a lakosság 21 százalékának, míg a háztartások 19 százalékára jellemző 201 000 és 300 000 forint közötti összjövedelem. 100 000 forintnál kevesebb háztartási jövedelemtől a megkérdezettek 14,2 százaléka nyilatkozott. 301 000 és 400 000 forint közötti értéket 6,5 százalék, míg 400 000 forint feletti adatot 7,8 százalék említett. Pozitívum, hogy erre a kérdésre csak a megkérdezettek 6,5 százaléka nem adott választ, 1,6 százalék pedig nem tudta. Egy következő, az ingázók tekintetében kiterjedtebb, személyes adatfelvételen alapuló kutatás segítségével érdemes lehet megvizsgálni, hogy miként alakul az Ausztriában munkát vállalók hányada az egyes háztartási jövedelmi csoportokon belül. Ehhez segítséget nyújthatnak a 2022. október 1-jei népszámlálás adatai is. Természetesen annak lehetőségét sehogyan sem tudjuk teljesen kizárni, hogy egyesek a valósnál kisebb háztartási jövedelemtől nyilatkoznak.

Népességszám-változások eltérései a határ mentén és a távolabb fekvő kistelepüléseken

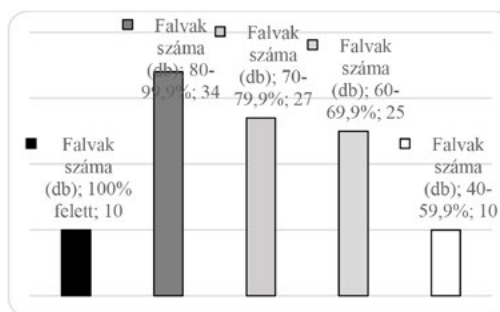
Megvizsgáltam, hogy a rendszerváltozástól 2022-ig, vagyis az 1990. január 1-jei népszámlálástól 2022. január 1-jéig hogyan változott a 134 Vas megyei

kistelepülés népessége. Itt a már korábban használt kategóriákat alkalmaztam, vagyis öt csoportra osztottam a falvakat, ahogy azt az 1. ábrán már bemutattam.

A 134 aprófaluból 28 fekszik az osztrák–magyar határ 10 km-es körzetében közúton, vagyis a kistelepülések 20,9 százaléka. Az 1. kategóriába, vagyis az 1990-hez képest 2022-ben nagyobb népességű falvak közé 10 határ menti (35,7 százaléka) és 10 nem határ menti (9,4 százaléka) falu tartozik. A 2. kategóriában, azaz az 1990-hez képest 80–99,9 százalékos népességgel rendelkező, tehát az országos átlagnak megfelelően csökkenő népességű kistelepülések közé 13 határ menti (46,4 százaléka) és 34 nem határ menti (32,1 százaléka) kistelepülés található. A 3. csoportot azok a falvak alkotják, amelyeknek a lakossága a rendszerváltozás óta 70–79,9 százaléka apadt: ide 3 határ menti (10,7 százaléka) és 27 nem határ menti (25,5 százaléka) aprófalú sorolható. Az 1990-ről 2022-re 60–69,9 százalékra csökkent népességű települések közül 1 határ menti (3,6 százaléka) és 25 nem határ menti (23,6 százaléka). Végül az utolsó csoportba, vagyis a 40–59,9 százalékra apadt kistelepülések közé szintén 1 határ menti (3,6 százaléka) aprófalú tartozik, valamint 10 nem határ menti (9,4 százaléka) 500 fő alatti község.

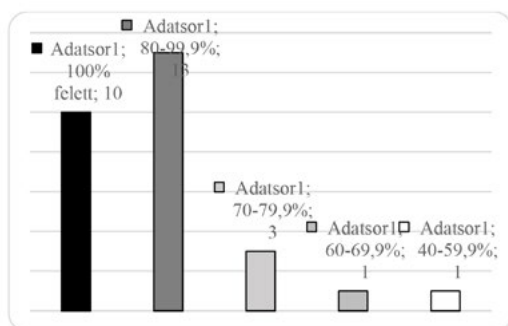
A 3. és 4. ábra szemléletesen mutatja a két csoport települései közötti különbségeket. Természetesen fontos hozzátenni, hogy mivel 500 fő alatti kistelepülésekről beszélünk, ezért akár viszonylag kis növekedések is kiugró értékeket eredményezhetnek, viszont a két nagy csoport, vagyis a határ menti és a nem határ menti aprófalvak összehasonlítása egyértelműen jelzi, hogy az osztrák–magyar határ közvetlen közelében fekvő aprófalvak népessége nagyobb mértékben nőtt, mint a nem itt elhelyezkedő vizsgált falvaké.

3. ábra: A 106 nem osztrák–magyar határ menti Vas megyei kistelepülés csoportosítása népességszám-változás alapján 1990-ről 2022-re

4. ábra: A 28 osztrák–magyar határ menti Vas megyei kistelepülés csoportosítása népességszám-változás alapján 1990-ről 2022-re

A tendencia is egyértelmű, ugyanis szinte minden esetben elmondható, hogy az 1990-hez képest 2022-re nagyobb népességgel rendelkező falvak lakossága a rendszerváltozás óta folyamatosan nőtt. Még az országos átlagnak megfelelő mértékben csökkent lakosságszámú kistelepülések között is találunk olyanokat, amelyeknek adott népszámlálások között növekedett a népességük. A két ábrát megvizsgálva láthatjuk, hogy az osztrák–magyar határ mentén elhelyezkedő falvak között jóval nagyobb arányban szerepelnek a növekvő népességű és az országos átlagnak megfelelő mértékben csökkenő lakosságszámú kistelepülések, míg a másik három kategóriába elenyésző számú ilyen aprófalv tartozik. Ezzel szemben a nem határ menti falvak körében az öt csoport közötti eloszlás sokkal inkább megfelel az 1. ábrán ábrázolt általános Vas megyei helyzetnek, sőt kijelenthető, hogy a növekvő népességű falvak arányát jelentősen javította az általam kiemelten vizsgált határ menti térség.

Összegzés

Tanulmányomban az aprófalvak definiálását és általános bemutatását követően a Závecz Research Piac- és Társadalomkutató Intézet 800 fős, reprezentatív felmérése alapján ismertettem a körmendi egyéni választókerület sajátosságait. A körzet adottságainak felvázolása után képet adtam a munkavállalás sajátosságairól, a más településen dolgozók arányáról, az Ausztriába ingázás háttéréről és okairól, illetve – önbevallásos alapon – a háztartások jövedelmi helyzetéről.

A telefonos kutatás során szerzett adatok segítségével átfogó képet kaphattunk a vizsgált térségről, az itteni falvakban élőkéről, különös tekintettel

az 500 fő alatti kistelepülésekre, amelyek száma és népessége meghatározó ebben az aprófalvas településszerkezetű körzetben. Igyekeztem feltárni, hogy milyen jellemzői, sajátosságai vannak a választókerületnek, amelyek a kistelepülések magas számával indokolhatók. Bemutattam azt is, hogy milyen különbségek vannak a városok és a falvak között, valamint milyen lehetőségei vannak a kistelepüléseknek.

Ezután megvizsgáltam azt a 28 falut, amelyek az osztrák–magyar határátkelőktől a közúton számított 10 kilométeres sávban helyezkednek el. Lezögezhető, hogy az osztrák–magyar határ mentén fekvő aprófalvak között szép számmal akadnak olyanok, amelyek a rendszerváltozás után képesek voltak növelni lélekszámukat. A vizsgált közösségek közül leginkább az aprófalvakra jellemző a határmentiség vonzó szerepe. Ezekre a településekre elsősorban azért költöztek akár távolabbról is betelepülők, mert úgy gondolták, hogy az Ausztriába ingázás lehetősége által nyújtott munkalehetőségek mellett szép környezetet és jobb életkörülményeket tudnak biztosítani a családalapításhoz és a gyermekneveléshez is.

Tanulmányom fő megállapítása, hogy az osztrák határ közelsége érdemben hozzájárul a népesség növekedéséhez – különös tekintettel a kistelepülések esetében. A rendelkezésemre álló adatok és az elvégzett rendszerezésük jó alapot szolgáltatnak arra, hogy személyes kérdőívvezéssel vagy más módszerekkel további vizsgálódásokat végezhessek a megyében. Ebből a szempontból a 2022-es népszámlálási adatok további fontos adalékokkal szolgálhatnak majd. A célom ugyanakkor a teljes osztrák–magyar határ menti térség alapos bemutatása, ezért a későbbiekben a Vas megyei kistelepüléseken túl a Győr-Moson-Sopron megyei aprófalvakra is kiterjesztem a kutatásomat.

Felhasznált irodalom

- Bajmócy Péter – Balogh András 2002 *Aprófalvas településállományunk differenciálódási folyamatai*. Földrajzi Értesítő, 3–4., 385–405.
- Bana Tibor – Kis Diána 2021 A körmendi választókerület falvainak jellemzői. In *Kultúra és Közösség*, 2021/III., 95–103. <https://doi.org/10.35402/kek.2021.3.8>
- Beluszky Pál – Sikos T. Tamás 2007 *Változó falvaink*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.

- Enyedi György 1980 *Falvaink sorsa*. Magvető Kiadó, Budapest.
- G. Fekete Éva 2013 Aprófalvak fejlesztői „szemüveggel” és a pályázati lehetőségek tükrében 2002 és 2006 között. In: Kovács Katalin, Váradi Monika Mária (szerk.): *Hátrányban vidéken*. Argumentum Kiadó, 296–314.
- Kiss János Péter 2008 Aprófalvasodás és aprófalvaink sorsa – történelmi metszetben. In: Váradi Monika Mária (szerk.): *Kistelepülések lépéskényszerben*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 29–68.
- Koós Bálint – Virág Tünde 2010 Fel is út, le is út: községeink sorsa a rendszerváltás után. In: Barta Györgyi et al. (szerk.): *A területi kutatások csomópontjai*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 32–54.
- Kovács Katalin 2013 Területi, társadalmi hátrányok és beavatkozási politikák. In: Kovács Katalin – Váradi Monika Mária (szerk.): *Hátrányban vidéken*. Argumentum Kiadó, 25–54.
- Magyarország Helységnévtára* – <http://www.ksh.hu> (Letöltés: 2023. február 9.)
- Népszámlálási adatok – 1990, 2001, 2011 – <http://www.ksh.hu>. (Letöltés: 2023. február 9.)
- <http://www.teir.hu> (Letöltés: 2023. február 9.)
- Závecz Research Piac- és Társadalomkutató Intézet reprezentatív, telefonos kutatása a körmendi országgyűlési egyéni választókerületben 2021. március 16-a és 24-e között.*